

Disiplinler Arası Bağlamında İlk ve Ortaöğretim Programlarında Türkçe Algısı

Turkish Language Perception in Primary and Secondary Curriculums in the Context of Interdisciplinarity

Sedat MADEN¹

Öz

Araştırmada, disiplinler arası bağlamında ilk ve ortaöğretim programlarında kullanım, bilinç ve önem verme bakımından Türkçe algısının hangi unsurlarla planlamaya dâhil edildiğini tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışmada nitel yaklaşım benimsenmiş ve doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynağını, ilk ve ortaöğretim düzeyinde okutulan derslere yönelik öğretim programları oluşturmuştur. İlköğretim düzeyinde 15, ortaöğretim düzeyinde ise 14 zorunlu dersin öğretim programı incelenmiştir. Veriler doküman incelemesi ile toplanmıştır. İlk ve ortaöğretim programlarının disiplinler arası bir alan olarak Türkçe algısına dair unsurları betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda, ilk ve ortaöğretim programlarının ortak açıklamalar kısmında *Anadilde İletişim* yetkinliği ve dil gelişimi bağlamında Türkçenin kullanımına ve önemine yönelik bir bilgilendirmenin yapıldığı tespit edilmiştir. İlköğretim programlarının özel amaçları arasında Türkçe algısına dair bir özel amaç bulunmamaktadır. Buna karşın ortaöğretim düzeyinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde İslam dininin dilimiz üzerindeki etkisini fark etmeye dair bir amacın belirlendiği görülmüştür. İlköğretim düzeyinde Sosyal Bilgiler, ortaöğretim düzeyinde ise Görsel Sanatlar ve Bilgisayar Bilimi programlarının alana özgü becerileri arasında Türkçe kavramı yer bulmuştur. Hayat Bilgisi, Trafik Güvenliği, Kimya, Biyoloji, Beden Eğitimi, Sağlık Bilgisi, Trafik ve Bilgisayar Bilimi dışındaki programlarda Türkçenin kullanımına yönelik uygulama esası bulunmaktadır. Bu esas genellikle diğer ders / disiplinlerle ilişki kurma şeklinde açıklanmıştır. Hem ilköğretim hem de ortaöğretim programlarında Türkçe kavramını içeren bir kazanım bulunmamaktadır. Ancak kültürel değer, iletişim ve medya açısından dilin kullanımıyla ilişkili kazanım açıklamalarına rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, ortaöğretim, program, Türkçe, algı, disiplinlerarasılık.

Abstract

The purpose of this study is to determine the elements of Turkish perception in primary and secondary in curriculums the context of interdisciplinarity. Document analysis, one of the qualitative research models, was used in the study. Primary and secondary curriculums constituted the data source of the research. 15 curriculums in primary education and 14 in secondary education were examined. Data collected through document analysis. The obtained data were subjected to descriptive content analysis. As a result of the research, it was determined that there are explanations about communication competence and language development in the mother tongue in the common explanations part of primary and secondary curriculums. Among the special purposes of primary curriculums, there is no specific purpose regarding the perception of Turkish. On the other hand, a purpose has been determined in the Religious Culture and Moral Knowledge course at secondary education level. The concept of Turkish has found its place among the domain-specific skills of Social Studies at primary education level, and Visual Arts and Computer Science at secondary education level. There is an application basis in curriculums other than Life Science, Traffic Safety, Chemistry, Biology, Physical Education, Health Science, Traffic and Computer Science. This principle is usually explained as establishing relationships with other courses / disciplines. There is no acquisition involving the concept of Turkish in both primary and secondary curriculums. However, there are outcome explanations related to the use of language in terms of cultural value, communication, and media.

Keywords: Primary, secondary, curriculum, Turkish, perception, interdisciplinarity.

¹Prof. Dr., Bayburt Üniversitesi Bayburt Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, sedmaden@gmail.com, Orcid: 0000-0002-8024-8182.

GİRİŞ

İnsan, çevresindeki varlık ve olayları anlamlandırmak için bilgiye ihtiyaç duyar. İhtiyaç duyduğu bilgiyi deneyim, sezgi, inanç, otorite, mantık ve bilim yoluyla elde eder. Geçerli ve kesin bilgi ancak bilimsel yolla edinilir. Bilim, evren ve olaylara ilişkin doğru ve düzenli bilgiler sunar. Bilimsel bilgi insanın varlık ve olaylara dair sorularını yanıtlamak için gereklidir. İnsanın doğma, gelişme ve üreme özelliklerine dair soruları biyoloji, ruhsal gelişimiyle ilgili soruları psikoloji, diğer insanlarla etkileşimine dair soruları sosyoloji, insanoğlunun geçmişten bugüne nasıl eriştiğine dair soruları tarih, insanın yaşadığı mekânla ilgili soruları coğrafya, varlıkların yapısı ve yapısındaki değişimlere, bunların hesaplanmasına dair soruları matematik, fizik ve kimya gibi temel bilim alanlarının; güzel ve iyiye dair arayışları edebiyat ve sanat disiplinlerinin oluşmasını sağlamıştır. Varlık ve yaşamı anlamlandırma sürecinin temelinde insanın düşünme niteliği vardır. Düşündükçe yeni sorulara yanıt arayan insan bunu doğup büyüdüğü aile ve çevresindekilerden edindiği, iletişim aracı olarak kullandığı dil sayesinde gerçekleştirebilir. Bu yüzden dil, insanın düşüncelerinin kaynaklık ettiği bilimsel disiplinlerle yakın ilişki içindedir.

Dil, seslerden örülü bir iletişim sistemidir. İnsanın bilişsel, sosyal, duyuşsal ve motor gelişimine bağlı ve onları etkileyen bir özelliğe sahiptir. Dil aynı zamanda bireyin içinde bulunduğu toplumla da benzer ilişkiler içindedir. Yukarıda açıklanan bilim ve sanat disiplinlerinin oluşumu temelde insanın düşünce yeteneğine dayanır. Dil ve düşünce iç içedir. Heidegger'e (Steiner, 2003) göre "Dil, varlığın evidir". Varlığı anlamlandırma düşünceyi kapsadığından dilin düşüncenin evi olduğu da değerlendirilmiştir. Bu noktada Humboldt'un "Dil, düşünmenin dışı vurulmasından başka bir şey değildir." (Altuğ, 2001) önermesi yerindelik taşır. Bireyin bildiği ve kullandığı sözcüklerin düşünce dünyasının zenginliğine işaret ettiği de bilinmektedir (Maden ve Maden, 2018). Dolayısıyla insanın sözcüklerle diğer bir ifadeyle dil ile düşündüğü hesaba katıldığında bu ilişki ağının ne kadar girift ve bir o kadar da zorunlu olduğu görülebilir. Örneğin sosyolojinin konusu olan birlikte yaşama, bireylerin dil ile kuracakları doğru iletişim yaşantılarına, tarihin konusu olan başlarından geçenleri eksiksiz ve doğru biçimde dil ile kaydetmelerine, fen bilimlerinin alanında olan varlıkların oluşumu, yapısı ve değişimlerine dair hesaplamaları da aynı şekilde çözümlayebilmeleri ile bugünün yaşam standartlarına ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile dil, disiplinler arası bir özelliğe sahiptir. Bu durum dilin bilimsel tekniklerle incelenmesinde ve öğretimi sürecinde geçerlidir.

Türkçe öğretiminde, dil becerilerinin etkili ve yerleşik alışkanlıklar olarak kazandırılması için farklı disiplinlerden yararlanılması önemlidir. Farklı disiplinlerin bilgi, kural ve gerçek yaşamdaki yerinden yararlanılarak dil öğretiminde başarı ve motivasyon, tutum gibi duyuşsal kaynaklar desteklenebilir. Nitekim öğrenciler birbirinden farklı hazırbulunuşluk ve psikososyal özelliklere sahiptir. Bu nedenle, dil öğrenme ortamında farklı teknik ve uygulamalar işe koşulmalıdır. Alana özgü teknik ve araçların yanında diğer disiplinlerin ya da derslerin bilgi ve teknikleri bu noktada gereksinimleri karşılayabilir. Disiplinler arası öğretim anlayışı çağımızın çok yönlü düşünen insan profilini yetiştirmeye de hizmet eder.

Disiplinler arası öğretim; bir konu, kavram veya becerinin öğretiminde farklı açılardan değerlendirme ve yaşamdaki yerini tespit etme gibi yaklaşımlardan yararlanılmasına dayanır. Öğretimin konusu bir problem de olabilir. Bir problemin çözümü için problemi tanımlayıp, sebepleri ve çözüm yolları ortaya konulurken farklı disiplinlerin bilgi ve teknikleri işe yarayabilir. "Burada temel amaç, dersin konusunu teşkil eden kavramın incelenmesi olmakla birlikte, bu süreçte rol alan değişik konu alanlarının kavramla ilgili bilgi ve becerilerinin öğrenilmesi de önemlidir. Yani disiplinler arası bir organizasyon sayesinde öğretim süreci, hem belirli disiplinlere ait bilgi ve becerilerin öğrenilmesine hem de bunların anlamlı bir biçimde bir araya getirilerek kullanılmasına yardımcı olur." (Yıldırım, 1996, 89). Arslantaş'a (2013) göre de disiplinler arası öğretim, disiplin temelli anlayışın eksikliklerini giderir. Olumsuz durumları olumluya dönüştürmek için alternatifler sunar. Yine alanyazında disiplinler arası eğitimin üstünlüklerine dair çeşitli görüşlere rastlanmaktadır. Yıldırım'a (1996) göre, disiplinler arasılık çok yönlü düşünmeyi amaçlar. Özkök (2005) ise disiplinler arası eğitimin eleştirel ve yaratıcı

düşünmeyi desteklediğini savunur. Bunlarla birlikte Aybek (2001) disiplinler arası öğretimin değişik alanlardaki bilgiyi bütünleştirmeye yardım ettiğini ve öğrencileri analiz, sentez düzeyinde düşünmeye yönelttiğini ifade etmektedir.

Türkçe öğretiminin, kapsamı itibarıyla, disiplinler arası niteliğe sahip olduğu öğretim sürecindeki planlamalarda da görülebilmektedir. Zira Türkçe, dinleme ve okuma aracılığıyla anlama, konuşma ve yazma aracılığıyla anlatma yeteneğini geliştirmeyi hedefleyen bir beceri dersidir. Bu özelliği dil becerilerinin kuralları ve kullanımı bakımından birçok alanla ilişkili olmasını beraberinde getirmektedir. İletişim tür ve ortamları, metin odaklılık gibi yönler disiplinler arası içeriğe sahiptir. Göğüş'e (1978, s.8) göre de dil öğretimi programları "Öğretmen öğrencilerinin yetiştirme düzeyine, yeteneklerine, ilgi ve gereksinimlerine göre, okulun ve çevrenin olanaklarını da göz önünde tutarak, bu çerçeveyi genişletip daraltabilir. Bu niteliğiyle dil dersi programları "çekirdek program" niteliği gösterir." Dolayısıyla Türkçe dersinde öğretmen öğrencilerinin diğer disiplinlerdeki ilgi ve yeterliklerinden yararlanabilir ve başka derslerle bağlantı kurabilir.

Türkçe öğretim programlarında dil becerilerinin disiplinler arası bir anlayışla geliştirilmesine dair hedefler bulunmaktadır. İlkokul ve ortaokul düzeyindeki öğretim programlarında ve lise düzeyinde Türk edebiyatı öğretim programlarında diğer alan ve bilimlerle, disiplinler arası ilişki kurulması planlanmıştır. İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (Millî Eğitim Bakanlığı, 2005, s.20) "Türkçe dersi öğrenciye sadece dil becerilerini kazandıran bir ders olarak ele alınmamıştır. Yine Program, öğrencinin bu derste kazandığı ve geliştirdiği becerilerini diğer derslerde de kullanmasını öngörmüştür." Bu doğrultuda ilkokul programında diğer derslerle ve ara disiplinlerle ilişki kurulmasına yönelik semboller oluşturulmuştur. "Öğrencilerin edindikleri birikimler üzerine yenilerini inşa etmeleri, karşılaştıkları sorunlara alternatif ve yaratıcı çözümler üretmeleri, bir grup içerisinde beraber çalışma bilinç ve cesaretine ulaşmaları, üretme ve tartışma etkinliklerine katılmaları, farklı araştırma yöntem ve tekniklerini kullanmaları, olay ve durumları kendi deneyimlerinden hareketle doğru olarak anlamaları, disiplinler arası bir bakış kazanmaları" ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (MEB, 2006, s.2) temel amaçlarından biridir. Türkçe dersi programlarında ara disiplin olarak Sağlık Kültürü, Girişimcilik, İnsan Hakları ve Vatandaşlık, Kariyer Bilinci Geliştirme, Özel Eğitim, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim, Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam alanları belirlenmiş; tema, metin ve kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. Türkçe dersinde kazanılan bilgi ve becerilere dayalı olarak gerçekleştirilen Türk Edebiyatı Dersi Programı'nda (MEB, 2011, s.3) da diğer çalışma alanları ve bilim dalları ile ilişki genel amaçlar arasında yer almıştır. Uygulamada olan öğretim programlarında ise diğer disiplinlerle ilişki ve bütünleştirme konusu ortak açıklamalar arasında yer almıştır.

Okul çağında öğrenilecek hemen hemen her konunun disiplinler arası bir yönü vardır. Bu konular sadece disiplin temelli öğretildiğinde veya öğretime konu olduğunda tam ve anlamlı öğrenme gerçekleşmeyebilir. Hem sosyal hem de fen bilimlerine dair derslerde ayrıca sanat ve teknoloji alanlarına dair derslerde bu durum açıkça görülebilir. Nitekim bu alanlara yönelik alanyazın incelendiğinde disiplinler arası eğitim anlayışının çeşitli araştırmalara konu olduğu görülmektedir. Disiplinler arası eğitim yaklaşımının başarı (Alp, 2010; Akgün, 2008; Aksoy, 2011; Aydın ve Balım, 2005; Çimen, 2002; Konukaldı, 2012; Özçelik ve Semerci, 2016; Özdemir, 2014; Öztürk, 2019; Taşdemir ve Taşdemir, 2011; Turna, 2019; Üstüner, 2007; Yarımca, 2011) ve tutum (Arslantaş, 2013; Aydın ve Balım, 2005; Öztürk, 2019; Turna, 2019) üzerine etkilerine ve görüş almaya (Angın Savaş, 2010) yönelik araştırmalar alanyazında yer almaktadır. Öğretim programları açısından disiplinler arası yaklaşımı inceleyen ve bu alanda yapılmış tezleri analiz eden çalışmalar da yapılmıştır (İşler, 2004; Özay Köse, 2016; Turna ve Bolat, 2015; Yıldırım, 1996;). Bunların yanında Şahbaz ve Çekici'nin (2012) Türkçe dersini disiplinler arası bir alan olarak irdelediği, Kanatlı ve Çekici'nin (2013) ise Türkçe ile disiplinler arası etkileşim kurabilecek dersleri belirlediği ve değerlendirdiği incelemesi bu konuda yol göstericidir. Ayrıca Şimşek'in (2018) Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikleri disiplinler arası eğitim bağlamında incelediği araştırmasına da ulaşılabilmektedir. Buna karşın ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde okutulan derslerdeki Türkçe görünüm ve algısını inceleyen, programlardan yola çıkarak bu konudaki planlamayı ortaya koyan bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Alanyazından hareketle,

disiplinler arası yaklaşım bakımından Türkçenin ilköğretim ve ortaöğretim düzeyi derslerdeki yeri ve ne şekilde ilişkilendirildiğine dair durumun tespit edilmesine ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmada, disiplinler arası bağlamında ilk ve ortaöğretim programlarında kullanım, bilinç ve önem verme bakımından Türkçe algısının hangi unsurlarla planlamaya dâhil edildiğini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. İlk ve ortaöğretim programlarının ortak açıklamaları arasında Türkçe algısı ne şekilde yer almaktadır?
2. İlk ve ortaöğretim programlarının özel amaçlar arasında Türkçe algısı ne şekilde yer almaktadır?
3. İlk ve ortaöğretim programlarının uygulamaya dair esasları arasında Türkçe algısı ne şekilde yer almaktadır?
4. İlk ve ortaöğretim programlarının temel veya alana özgü becerileri arasında Türkçe algısı ne şekilde yer almaktadır?
5. İlk ve ortaöğretim programlarının kazanımları ve açıklamaları arasında Türkçe algısı ne şekilde yer almaktadır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, betimsel niteliktedir. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak yürütülmüştür. Çünkü araştırma, var olan bir durumu doğal ortamında ve bütünlük içerisinde aktarmayı amaçladığından nitel yaklaşımın doğasına uygundur. Nitel araştırmalarda veriler tek tek kodlanır, kategorilere ayrılır ve bu şekilde araştırılacak konu ya da konular gerçekçi ve bütüncül biçimde anlamlandırılmaya çalışılır (Büyüköztürk, 2010; Ekiz, 2009; Merriam, 1998; Yıldırım, 1999). Araştırmada da ilk ve ortaöğretim düzeyi öğretim programlarındaki Türkçenin kullanımı ve önemine dair algı var olduğu şekliyle bütüncül bir bakış açısıyla tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle çalışmada, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırma amacına yönelik olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Doküman incelemesi veya analizi, Karasar'ın (2015) aktardığına göre, konuyla ilgili mevcut belge ve kayıtların veri kaynağı olduğu araştırma tekniğidir (Best, 1959; Rummel, 1968). Karasar'a göre doküman incelemesi, genel tarama ve içerik analizi şeklinde iki farklı türde gerçekleştirilmektedir. Özkan'a (2019, s.5) göre de "doküman incelemesinin araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemi olduğu söylenebilir. Bunun yanında, veri toplama tekniği olarak kullanıldığında ise bilimsel araştırma sürecinin bir parçası hâline gelmektedir." Dolayısıyla doküman incelemesi hem bir araştırma yöntemi hem de bu yöntemin uygulanması, verilerinin toplanmasında kullanılacak veri toplama tekniği olarak kullanılabilir. Bu doğrultuda araştırmada, ilk ve ortaöğretim düzeyi öğretim programları Türkçenin kullanımı ve önemine dair algı açısından gözden geçirilmiş, sorgulanmış ve analiz edilmiştir.

Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağını, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) tarafından 2018 yılında uygulamaya konulan ilk ve ortaöğretim düzeyi öğretim programları oluşturmaktadır. Öğretim programları TTKB tarafından yayınlanan Haftalık Ders Çizelgelerinde (<https://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7>) yer alan derslere göre belirlenmiştir. İncelemede zorunlu dersler kapsama alınmıştır. Öğretim programlarına ilişkin dokümanlar <https://mufredat.meb.gov.tr/> web sayfasından edinilmiştir. Ayrıca araştırma, kullanım, bilinç ve önem verme bakımından Türkçe algısını tespit etmeye yönelik olduğundan

Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı ile yabancı dil öğretim programları veri kaynağına alınmamıştır. Buna göre, ilköğretim düzeyinde 15 zorunlu dersin öğretim programı incelenmiştir. Türkçe ve İngilizce öğretim programları kapsam dışında tutulmuştur. Ortaöğretim düzeyinde ise, 14 öğretim programı incelenmiştir. Anadolu liseleri ortak derslerine yönelik öğretim programları veri kaynağına alınmıştır. Ancak Türk Dili ve Edebiyatı ile yabancı dil öğretimine yönelik programlar kapsam dışında tutulmuştur. Fen ve meslek liseleri için hazırlanmış ders programları incelenmemiştir.

Bu ölçütlere göre araştırmanın veri kaynağında aşağıdaki öğretim programları yer almıştır:

Tablo 1. Veri Kaynağındaki Öğretim Programları

Yıl	İlköğretim Programları	Yıl	Ortaöğretim Programları
2018	Sosyal Bilgiler	2018	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
2018	Hayat Bilgisi	2018	Tarih
2018	Matematik	2018	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük
2018	Fen Bilimleri	2018	Coğrafya
2018	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	2018	Matematik
2018	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	2018	Fizik
2018	Beden Eğitimi ve Spor	2018	Kimya
2018	Beden Eğitimi ve Oyun	2018	Biyoloji
2018	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi	2018	Felsefe
2018	Görsel Sanatlar	2018	Beden Eğitimi ve Spor
2018	Teknoloji ve Tasarım (7-8.Sınıflar)	2018	Görsel Sanatlar
2018	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (1-4.Sınıflar)	2018	Müzik
2018	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (5-6.Sınıflar)	2018	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü
2018	Trafik Güvenliği	2018	Bilgisayar Bilimi
2018	Müzik		

Veri kaynağındaki öğretim programlarındaki Türkçe algısına dair unsurlar belirlenirken anahtar kavramlardan yararlanılmıştır. Programlar önce Türkçe alanına yönelik *Türkçe, Türk dili, dil, kelime, sözlü, yazılı, okuryazar, ifade, sözcük, dilsel, yabancı terim, diğer disiplinler / derslerle ilişki* anahtar kavramlara göre taranmıştır. Daha sonra program metinleri genel olarak taranmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada ilk ve ortaöğretim dersleri programlarının Türkçe algısına dair unsurları doküman incelemesi tekniğine başvurularak toplanmıştır. Doküman incelemesi tek başına kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın veri kaynağında yer alan ilköğretim ve ortaöğretim programları ayrı ayrı taranmıştır. Öğretim programları alt problemlere göre; *ortak açıklamalar* (amaç, perspektif, değerler, yetkinlikler, ölçme ve değerlendirme, bireysel gelişim), *dersin özel / genel amaçları, temel / alana özgü beceriler, uygulama esasları, kazanımlar* başlıkları altında incelenmiş ve anahtar kavramlar yardımıyla Türkçe algısına dair veriler elde edilmiştir. Anahtar kavramlar belirlenirken Türkçe eğitimi uzmanı ve öğretmenin görüşüne başvurulmuştur. Anahtar kavramların geçmediği ancak millî ve kültürel değer, millî kimlik, iletişim, dil becerileri, edebî ürün, bilişim, medya ile ilgili unsurlar da genel taramada tespit edilmiştir. Türkçe algısına dair veriler bu temalar altında tasnif edilmiştir.

Doküman incelemesinde, araştırma amacına bağlı olarak olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyaller, belge ve kayıtlar genel taramaya ve içerik analizine tabi tutulur. Araştırmada betimsel ve içerik analizi bir arada kullanılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, ilköğretim ve ortaöğretim derslerine yönelik uygulamada olan öğretim programları taranmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler belirli kategorilere ayrılmıştır. Türkçe algısına dair unsurların öğretim programlarındaki dağılımı, belirli başlıklar altında betimsel analizle çözümlenmiştir. Daha sonra Türkçe algısıyla ilişkili unsurlar bu kategoriler altında belirli kavram ve temalar çerçevesinde içerik analizi ile düzenlenmiştir. "İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve

bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.27). Bu sayede ulaşılan veriler önce belirli temalar altında özetlenmiş, sonra ilişkili oldukları kavramlar açısından birleştirilmiş, örnek ifadelerle yorumlanmıştır. Veri analiz sürecinde ulaşılan Türkçe algısına dair amaç, ilke, beceri ve kazanım verileri, araştırmacı ile birlikte 2 değerlendirici (1 Türkçe eğitimi uzmanı- 1 Türkçe öğretmeni) tarafından kontrol edilmiştir. Özellikle kazanım açıklamalarındaki Türkçenin kullanımı ile ilgili unsurlarda görüş birliği sağlanmasına dikkat edilmiştir. Bu işlemler sonucunda, Türkçe algısına dair veriler öğretim programında bulunma (+) ve bulunmama (-) durumuna göre, doğrudan alıntılarla bulgulaştırılmıştır.

BULGULAR

İlköğretim Programlarında Türkçe Algısına Dair Bulgular

İlköğretim düzeyinde okutulan dersler için hazırlanan öğretim programlarında Türkçe bilinci ve algısının hangi unsurlarla planlamaya dâhil edildiğini tespit etmek için tüm programlarda ortak olan açıklamalar; ders programına yönelik özel amaçlar, temel beceriler, uygulamada dikkat edilecek hususlar ve kazanım açıklamaları incelenmiştir.

Genel / ortak açıklamalara dair bulgular

2017 yılından bu yana Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan öğretim programlarının girişinde amaç, perspektif, değerler, yetkinlikler, ölçme ve değerlendirme ve bireysel gelişim ile ilgili ortak açıklamalara yer verilmektedir. Bu ortak açıklamalar ilköğretim düzeyindeki dersler arasında temel yaklaşım ve ölçütlerini ortaya koymaktadır. Böylece öğrenme-öğretme sürecine dair sahip olunan yaklaşım tüm derslerde etkili olmakta, dersler arasında genel hedefler bakımından ilişki kurulabilmektedir. Söz konusu ortak açıklamalardaki Türkçenin kullanımı ve yerine dair tespitler Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2. İlköğretim Programlarının Ortak Açıklamalarında Türkçe Algısı

Program	Yetkinlikler	Bireysel Gelişim ve Öğretim Programı
1. Sosyal Bilgiler		
2. Hayat Bilgisi		
3. Matematik		
4. Fen Bilimleri	Anadilde iletişim: Kavram,	Öğretim programlarında insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesi ile hareket edilmiştir. İnsanın farklı gelişim alanlarındaki özellikleri birbirleri ile etkileşim hâlinindedir. Söz gelimi dil gelişimi düşünce gelişimini etkiler ve düşünce gelişiminden etkilenir. Bu sebeple öğretmenlerden, öğrencinin edindiği bir kazanımın, gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğini dikkate alması beklenir.
5. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.	
6. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi		
7. Beden Eğitimi ve Spor		
8. Beden Eğitimi ve Oyun		
9. İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi		
10. Görsel Sanatlar		
11. Teknoloji ve Tasarım		
12. Bilişim Teknolojileri ve Yazılım		
13. Bilişim Teknolojileri ve Yazılım		
14. Trafik Güvenliği		
15. Müzik		

İlköğretim programlarının ortak açıklamaları arasındaki *Yetkinlikler* ve *Bireysel Gelişim ve Öğretim Programı* bölümlerinde Türkçenin kullanımı ve önemine dair planlama yer almaktadır. Tablo 2’de göre yetkinlikler arasındaki *Anadilde İletişim* yetkinliği ve bu konuda sahip olunacak yeterlilik düzeyi ilköğretim programlarında açıklanmaktadır. Bu açıklamalara göre ilköğretim programları öğrencilere Türkçeyi farklı bağlamlarda yazılı ve sözlü olarak etkili biçimde kullanabilme yeterliliğini kazandırmalıdır. Türkçenin iletişimde etkili kullanımı için öğrencilerin dil gelişimi ve Türkçe öğretimi süreci ile ilişki içinde olunması gerektiği de anlaşılmaktadır. Yine *Bireysel Gelişim* başlığı altında insanların farklı alanlarındaki gelişiminin bütünlük arz ettiğine değinilmekte ve bununla ilgili dil gelişimi örneği verilmektedir. Bu açıklama ile, insanın gelişim

özelliklerinden biri olan dil becerilerinin tüm ilköğretim kademesinde dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bunların dışında öğretim programlarına yönelik amaçlar, perspektif, değerler, ölçme-değerlendirmeye dair ortak açıklamalar arasında Türkçenin kullanımına dair herhangi bir planlamanın yer almadığı görülmektedir.

Özel amaçlara dair bulgular

İlköğretim düzeyinde okutulan derslere yönelik öğretim programlarının özel amaçları arasındaki Türkçenin yeri ve kullanımına dair tespitler Tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 3. İlköğretim Programlarının Özel Amaçlarında Türkçe Algısı

Program	Amaç ifadesi
Sosyal Bilgiler	-
Hayat Bilgisi	-
Matematik	-
Fen Bilimleri	-
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-
Beden Eğitimi ve Spor	-
Beden Eğitimi ve Oyun	-
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi	-
Görsel Sanatlar	-
Teknoloji ve Tasarım (7-8.Sınıflar)	-
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (1-4.Sınıflar)	-
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (5-6.Sınıflar)	-
Trafik Güvenliği	-
Müzik	-

Tablo 3'e göre, ilköğretim düzeyine yönelik öğretim programlarında Türkçenin kullanımına dair bir özel amaç bulunmamaktadır. Dolayısıyla öğretim programlarının özel amaçları arasında *Türkçe, Türk dili, ana dili, dil* kavramlarının geçmediği görülmektedir. Ancak dolaylı olarak Türkçe ve ana dili bilinci ile ilgili bazı amaç ifadelerinin olduğu da eklenmelidir. Bunlar;

Sosyal Bilgiler Dersi Programı'nda (2018, s.8) "Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri amaçlanmaktadır.",

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda (2018, s.8) "Millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir. Ülkesini sever, tarihî ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olur.",

Fen Bilimleri Dersi Programı'nda (2018, s.9) "Evrensel ahlak değerleri, millî ve kültürel değerler ile bilimsel etik ilkelerinin benimsenmesini sağlamak.",

İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Programı'nda (2018, s.8) "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip, millî, manevi ve evrensel değerleri benimseyen birer vatandaş olarak yetişmeleri",

Beden Eğitimi ve Spor Dersi Programı'nda (2018, s.9) "Beden eğitimi ve spor yoluyla iletişim becerileri, iş birliği, adil oyun (fair play), sosyal sorumluluk, liderlik, doğaya duyarlılık ve farklılıklara saygı özelliklerini geliştirir.",

Beden Eğitimi ve Oyun Dersi Programı'nda (2018, s.9) "Oyun ve fiziki etkinliklerde iletişim becerileri, iş birliği, adil oyun (fair play), sosyal sorumluluk, liderlik, doğaya duyarlılık ve farklılıklara saygı özelliklerini geliştirir.",

Görsel Sanatlar Dersi Programı'nda (2018, s.8) "Kendi kültürü ile diğer kültürlerle ait kültürel mirasın değerini anlayan ve onları koruyan bireyler yetiştirmektedir.",

Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (1-4. Sınıflar) Programı'nda (2018, s.7) "Teknolojinin iletişim ve araştırma amacıyla kullanımına ilişkin anlayış geliştirmelerini",

Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (5-6. Sınıflar) Programı'nda (2018, s.8) "Bilişim teknolojilerini etkili ve amacına uygun kullanmalarını",

Müzik Dersi Programı'nda (2018, s.8) "Duygu, düşünce ve deneyimlerini müzik yoluyla ifade etmelerine imkân sağlamak. Bireysel ve toplu olarak nitelikli farklı türlerde şarkı dinleme ve söyleme etkinliklerine katılımlarını sağlamak" şeklindeki amaç ifadeleri millî ve kültürel değer, iletişim ve kendini ifade etme şekli olarak Türkçenin kullanımı ve böylece dersle ilişkisine dair bir planlanma içermektedir. Bunların dışındaki öğretim programlarında bahsedilen dolaylı ilişkilendirmenin yapılabileceği amaç ifadelerine rastlanmamaktadır.

Temel becerilere dair bulgular

İlköğretim düzeyi öğretim programlarının temel ve alana özgü becerileri arasındaki Türkçenin yeri ve kullanımına dair tespitler Tablo 4'te gösterilmiştir:

Tablo 4. İlköğretim Programlarının Temel ve Alana Özgü Becerilerinde Türkçe Algısı

Program	Beceri
Sosyal Bilgiler	+ Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma Dijital okuryazarlık İletişim Medya okuryazarlığı
Hayat Bilgisi	+ Millî ve kültürel değerleri tanıma İletişim Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanma
Fen Bilimleri	+ İletişim
Müzik	+ Kendini müzik yoluyla ifade edebilme Müziği millî ve manevi değerlerle ilişkilendirebilme Dinleme, söyleme ve ritimsel etkinliklerle müzik yapabilme
Matematik	-
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-
Beden Eğitimi ve Spor	-
Beden Eğitimi ve Oyun	-
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi	-
Görsel Sanatlar	- Medya Okuryazarlığı Görsel Okuryazarlık Bilişim Teknolojilerini Kullanma
Teknoloji ve Tasarım (7-8.Sınıflar)	-
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (1-4.Sınıflar)	-
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (5-6.Sınıflar)	-
Trafik Güvenliği	-

Tablo 4'e göre, ilköğretim düzeyine yönelik programlar arasında Türkçe kavramı sadece Sosyal Bilgiler dersinde beceriler arasında planlanmakta; Hayat Bilgisi, Müzik, Görsel Sanatlar, Fen Bilimleri programlarında ise bazı becerilerle dolaylı bir ilişki kurulabilmektedir. Diğer öğretim programlarında Türkçenin kullanımı ve önemine ilişkin bir beceri planlanması bulunmamaktadır.

Bu bulgu, uygulamada olan programlarda, 2005 sonrasında öğretim programlarının yeni ve farklı özellikleri arasında kabul edilen temel / ortak becerilerin değişikliğe uğradığını göstermektedir.

Uygulamada dikkat edilecek esaslara/hususlara dair bulgular

İlköğretim düzeyi öğretim programlarının uygulanmasına dair hususlar arasındaki Türkçenin yeri ve kullanımına dair tespitler Tablo 5'te gösterilmiştir:

Tablo 5. İlköğretim Programlarının Uygulanmasına İlişkin Hususlarda Türkçe Algısı

Program	İlke-Açıklama
Sosyal Bilgiler	+ Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. (s.10)
Hayat Bilgisi	-
Fen Bilimleri	+ ...Öğretmen, öğrencilerinde araştırma ruhu ve duygusunu ve bilimsel düşünce tarzını geliştirmek için onları cesaretlendirir ve uygulamalarda evrensel ahlak değerleri, millî ve kültürel değerler ve bilimsel etik ilkelerinin benimsenmesini sağlar. Öğrenciler, akranları ile birlikte bir bilgiyi araştırıp sorgularken etkili iletişim ve iş birliği gerçekleştirir. (s.10)
Müzik	+ Öğrencilerin eğitim öğretim sürecini bir bütün olarak tamamlamaları için Müzik dersi işlenirken diğer dersler ile ilişkilendirmeler göz önünde bulundurulmalıdır. (s.9)
Matematik	+ Matematiğin hayatın bir parçası olduğu unutulmamalı, bunun için her fırsat matematiksel düşünmenin gelişimi için değerlendirilmelidir. Bu amaçla diğer derslerle Matematik dersi arasında yeri geldikçe ilişkilendirmeler yapılmalıdır... (s.15)
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	+ Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, ...için farklı yöntem ve teknikler kullanılmalıdır. (s.9)
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	+ Öğretim Program'ında yer alan, alana özgü kelime, kavram ve tamlamaların yazım ve telaffuzunda "TDK Yazım ve İmla Kılavuzu" esas alınır. (s.9) Ünite konularının özelliğine göre ayet ve hadislerden, yazılı ve sözlü edebiyatımızdan (hikâye, şiir, beyit, vecize, deyiş, nefes vb.) örnek okuma metinlerine yer verilir. (s.9)
Beden Eğitimi ve Spor	+ Öğrenme-öğretme yaklaşımları ve stratejileri belirlenirken diğer derslerle ve gündelik hayatla ilişkilendirmeye özen gösterilir. (s.10)
Beden Eğitimi ve Oyun	+ Beden Eğitimi ve Oyun Dersi Öğretim Programı'nın genel çıktılarına ulaşmak için diğer derslerle ve hayatla ilişkilendirme yapılması önemlidir. Öğretmenler Beden Eğitimi ve Oyun Dersi Öğretim Programı'nı uygularken ilkokulda yer alan Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri ve Müzik derslerindeki konularla ilişkilendirme yapılmalıdır. (s.11)
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi	+ Öğretmen, öğrencilerin millî, manevî, kültürel, insani, evrensel değerlerini pekiştirmeli (s.9)
Görsel Sanatlar	+ Öğrencilerin Program'da yer alan kazanımları elde edebilmesi için diğer derslerle iş birliği yapılmalıdır. Bu anlamda kazanımlar Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Matematik, Hayat Bilgisi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi derslerin kazanımlarıyla ilişkilendirilmelidir. (s.9)
Teknoloji ve Tasarım (7-8.Sınıflar)	+ Kazanımların Fen Bilimleri dersi başta olmak üzere Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Görsel Sanatlar, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersi gibi birçok alan ile iş birliği içinde verilmesi sağlanmalıdır. (s.10)
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (1-4.Sınıflar)	+ Bu süreçte ele alınacak problemlerin ve çözüm önerilerinin doğrudan gerçek hayatla ilişkilendirilmesi ve gerçek bir probleme çözüm üretilmesi son derece önemlidir. Bu amaçla öğrenme sürecinin diğer derslerle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. (s.8)
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (5-6.Sınıflar)	+ Bu süreçte ele alınan problemlerin ve çözüm önerilerinin doğrudan gerçek hayatla ilişkilendirilmesi ve gerçek bir probleme çözüm üretilmesi son derece önemlidir. Bu amaçla öğrenme sürecinin diğer derslerle ilişkilendirilmesi de önerilmektedir. (s.8)
Trafik Güvenliği	-

Tablo 5'e göre, ilköğretim düzeyinde okutulan derslerden Hayat Bilgisi ve Trafik Güvenliği dışındaki derslerin öğretim programlarının uygulanma esasları arasında Türkçenin kullanımına hizmet edecek ilke ve açıklamalar bulunmaktadır. Bunlar arasında diğer derslerle ilişki kurma ilkesi başı çekmektedir. Söz konusu ilkenin bulunduğu ders ile diğer dersler arasında uygulamada birliktelik ve ilişki kurulmalıdır. İlişki kurulacak ve dersin kazanımlarına hizmet edecek derslerden biri de Türkçedir. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük programında yer alan Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmak için farklı yöntemler kullanma ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programındaki yazım ve telaffuzda Türk Dil Kurumu (TDK) Yazım Kılavuzunun esas alınması ise önemlidir. Bunlarla birlikte edebî ürünleri okutma, millî bir değer ve iletişim aracı olarak Türkçeyi doğru ve etkili kullanmaya derslerde dikkat edilmesi, öğretim programlarının uygulanma ilkeleri arasında yer almıştır. Bu bulgu, ilköğretim düzeyindeki derslerde genel olarak Türkçe dersi ile ilişki kurulmasına dair bir planlamanın olduğunu göstermektedir.

Kazanımlara dair bulgular

İlköğretim düzeyi öğretim programlarının kazanım ve açıklamaları arasındaki Türkçenin yeri ve kullanımına dair tespitler Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6. İlköğretim Programlarının Kazanımlarında Türkçe Algısı

Program	Kazanım	Açıklama
Sosyal Bilgiler	+ SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.	(5. Sınıf) Kültür ve Miras: Bu öğrenme alanı işlenirken estetik ve kültürel mirasa duyarlılık gibi değerlerle Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ile araştırma gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır. (s.17) <i>Din, dil, tarih gibi kültürü oluşturan unsurlar ele alınır.</i> (s.20)
	SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.	Destan, yazıt ve diğer kaynaklardan yararlanır. (s.20)
	SB.6.2.1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	(6. Sınıf) Etkin Vatandaşlık: Bu öğrenme alanı işlenirken eşitlik değeriyle eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ile politik okuryazarlık becerilerinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır. (s.22) <i>Kültürümüze ait olmayan unsurların, medya araçları yoluyla toplum hayatını nasıl etkilediği fark ettirilir.</i> (s.22)
	SB.6.7.4. Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular. (s.22)	(7.Sınıf) Birey ve Toplum: Bu öğrenme alanı işlenirken özgürlük ve sorumluluk gibi değerlerle iletişim ve medya okuryazarlığı gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır. (s.23) <i>Seçilen bir iletişim kanalının (TV, İnternet, akıllı telefonlar vb.) bireyler arasındaki iletişimi ve toplumsal olarak da kültürü nasıl değiştirdiği ele alınır.</i> (s.23)
Hayat Bilgisi	+ HB.1.1.13. Okulda iletişim kurarken nezaket kurallarına uyar.	<i>Öğretmeni, arkadaşları ve okul çalışanları ile ilişkilerinde "teşekkür ederim, merhaba, günaydın, iyi günler, hoşça kal, lütfen, özür dilerim, rica ederim" gibi nezaket ifadelerinin kullanılmasının gerekliliği üzerinde durulur.</i> (s13)
Fen Bilimleri	-	
Müzik	+ Mü.3.C.1. Dinlediği müziklerle ilgili duygu ve düşüncelerini ifade eder.	<i>Öğrencilerin duygularını drama, resim, şiir, düzyazı vb. yollarla ifade etmeleri sağlanır.</i> (s20)

		Mü.4.C.1. Dinlediği müziklerle ilgili duygu ve düşüncelerini ifade eder.	Öğrencilerin dinledikleri müziklerle ilgili duygu ve düşüncelerini; yazılı, sözlü anlatım, resim, drama vb. yollarla veya bilişim teknolojilerinden yararlanarak ifade etmelerine ilişkin etkinlikler düzenlenir. (s.26)
		Mü.5.C.1. Dinlediği müziklerle ilgili duygu ve düşüncelerini ifade eder.	
		Mü.6.C.1. Dinlediği farklı türdeki müziklerle ilgili duygu ve düşüncelerini farklı anlatım yollarıyla ifade eder.	Öğrencilerin dinledikleri farklı türlerdeki müzikler ile ilgili düşüncelerini özgün anlatım yollarıyla (resim yapma, harekete dönüştürme, öykü ve şiir yazma vb.) ifade etmeleri istenir. (s.29)
		Mü.8.D.2. Dinlediği farklı türlerdeki müziklerle ilgili duygu ve düşüncelerini açıklar.	
Matematik	-		
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	+	İTA.8.4.4. Eğitim ve kültür alanında yapılan inkılapları ve gelişmeleri kavrar.	a) Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Harf İnkılabı, Millet Mektepleri, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu ele alınır. (s.12)
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	+	4.1.1. Dinî ifadeleri, günlük konuşmalarda doğru ve yerinde kullanır.	Selam konusunda; esselamü aleyküm / selamün aleyküm ifadeleri ile dilimizde yaygın olarak kullanılan diğer selamlama cümlelerine yer verilir. (s.16)
Beden Eğitimi ve Spor	-		
Beden Eğitimi ve Oyun	-		
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi	+	Y.4.6.5. Birlikte yaşama kültürünün günlük hayattaki yansımalarına örnekler verir.	Verilen örneklerin saygı, sorumluluk alma, iş birliği ve paylaşım, kararlara katılma, kurallara uyma, diyalog ve iletişimi içermesi sağlanır. (s.15)
Görsel Sanatlar	+	G.2.1.4. Farklı yazılı kaynak, kavram ve temalardan esinlenerek görsel sanat çalışmasını oluşturur. (s.16) G.8.1.4. Yazı ve görsel kullanarak görsel sanat çalışması oluşturur. G.8.3.6. Çağdaş medyadaki imaj, yazı ve sembol gibi unsurların etkisini analiz eder.	(2. Sınıf) Kazanımlar disiplinler arası yaklaşım kapsamında Türkçe dersi "Yazma" öğrenme alanıyla, ... ve diğer ilgili olan derslerin kazanımlarıyla ilişkilendirilebilir. (s.16) Güncel ve sosyal sorumluluk gerektiren konularla ilgili afiş veya karikatür çalışmasının özellikleri ve oluşturulma süreci üzerinde durulabilir. (s.30)
Teknoloji ve Tasarım (7-8.Sınıflar)	-		
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (1-4.Sınıflar)	+	BT.3.D4.4.İletişim kurma, araştırma yapma ve iş birliği sağlama sürecinde teknolojinin ve internetin önemini tartışır. (s.12)	
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (5-6.Sınıflar)	+	BT.5.3.2.3. Arama motorlarını kullanarak basit düzeyde araştırma yapar. BT.6.3.2.1. Arama motorlarını kullanarak ileri düzeyde araştırma yapar. BT.6.3.2.2. Bilgiye ulaşırken zararlı ve gereksiz içerikleri ayırt eder. BT.6.3.3.6. İhtiyaca göre doğru iletişim aracını seçerek etkili biçimde kullanır. (s.17)	Katalog tarama, kütüphane, sözlük, ansiklopedi gibi farklı örneklerin incelenmesi sağlanır. (s.12) Ulaşılan bilgilerin doğruluğu konusunda şüpheli yaklaşımlarla farklı kaynaklardan sorgulama yapmaları sağlanır. (s.16)
Trafik Güvenliği	-		

Tablo 6'ya göre, ilköğretim düzeyi öğretim programlarında Türkçe kavramını içeren bir kazanım bulunmamaktadır. Sosyal Bilgiler programının öğrenme alanı açıklamalarında Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ve okuryazarlıklara, Görsel Sanatlar programında ise Türkçe dersi Yazma öğrenme alanından yararlanmaya işaret edilmektedir. Ayrıca İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük programında Harf İnkılabı, Millet Mektepleri ve Türk Dil Kurumunun kuruluşuna temas edilmesi

de Türkçenin tarihî gelişimi açısından önemlidir. Bunların yanında programlarda Türkçenin kullanımına ve dersin kazanımları açısından ilişki kurulmasına dair açıklamalar mevcuttur. Sosyal Bilgiler, Müzik, Hayat Bilgisi, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar ile Bilişim Teknolojileri ve Yazılım programlarında dersin kazanımlarına ulaşmak için Türkçe bilgi ve becerilerinden yararlanılmasına dair kazanım ve açıklaması yer almaktadır. Bulgulara göre, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi programlarında kültürel öge, medya ortamı ve nezaket kuralları üzerinden dilin kullanımına dair öğretim sürecinde ilişkilendirmenin yapılacağı görülmektedir. Yine Tabloya göre, Müzik dersinde kendini ifade etme aracı olarak ve Görsel Sanatlar dersinde ise yazılı ve sembolik dil açısından Türkçenin ses ve anlatım özelliklerine görev düşmektedir. İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi programında birlikte yaşama kültürü ile ilgili kazanımda, birlikte yaşama ve toplum olabilmenin en önemli unsurlarından olan iletişim üzerinde durulmaktadır. İletişimin temel aracının dil olduğu düşünüldüğünde ise, bu dersin kazanımları doğrultusunda Türkçe ve Türkçe dersinin içeriğiyle ilişki içerisinde olunması beklenmektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programında yer alan dinî ifadeleri doğru ve yerinde kullanmaya dair kazanım ve açıklamasındaki selamlama ifadelerine dikkat çekilmesi söz varlığını zenginleştirme açısından önemlidir. Nitekim selamlama ifadeleri arasında hem Arapça hem de Türkçe kalıp sözlerin olması bu konuda bir bilinç kazandırmaya hizmet etmektedir. Bilişim Teknolojileri ve Yazılım ilkökul programında, internet ortamında iletişim kurarken dilin nasıl kullanılacağına, bu konuda akranlar ile iş birliği yaparak ve tartışarak anlayış geliştirmeye yönelik bir kazanımın olması çağın gerekleri ile uyumludur. Bilişim Teknolojileri ve Yazılım ortaokul programında ise, iletişim araçlarını amaca uygun kullanma ve içeriğini sorgulama ayrıca arama motorlarından bilgi edinme sürecinde Türkçe anlama becerilerinin kullanımı hedeflenmektedir.

Ortaöğretim Programlarında Türkçe Algısına Dair Bulgular

Ortaöğretim ya da liseler için hazırlanan öğretim programlarında Türkçe algısının ne şekilde planlamaya dâhil edildiğini belirlemek amacıyla tüm programlarda ortak olan açıklamalar; derse yönelik genel amaçlar, alana özgü beceriler, uygulamada dikkat edilecek hususlar ve ünite-kazanım açıklamaları incelenmiştir.

Genel / ortak açıklamalara dair bulgular

2017 yılından sonra uygulamaya konulan ortaöğretim programlarında, dersle ilgili planlamaya geçilmeden önce amaç, perspektif, değerler, yetkinlikler, ölçme ve değerlendirme ve bireysel gelişim ile ilgili ortak açıklamalara yer verilmektedir. Bu ortak açıklamalar liselerde okutulan dersleri aynı yaklaşım ve çerçeve etrafında birleştirmeyi amaçlamaktadır. Buna uygun olarak ortaöğretim düzeyindeki tüm derslerde, temel alınan öğrenme-öğretme yaklaşımı etkili olmakta, dersler arasında genel hedefler bakımından ilişki de kurulmaktadır. Bahse konu olan ortak açıklamalar bölümündeki Türkçenin kullanımı ve yerine dair planlamaya ilişkin tespitler Tablo 7'de verilmiştir:

Tablo 7. Ortaöğretim Programlarının Ortak Açıklamalarında Türkçe Algısı

Program	Yetkinlikler	Bireysel Gelişim ve Öğretim Programı
1. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi		
2. Tarih		
3. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük		
4. Coğrafya		
5. Matematik		
6. Fizik		
7. Kimya		
8. Biyoloji		
9. Felsefe		
10. Beden Eğitimi ve Spor		
11. Görsel Sanatlar		
12. Müzik		
13. Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü		
14. Bilgisayar Bilimi		

Tablo 7’de, Türkçe algısına dair planlama açısından ilköğretim ile ortaöğretim programlarının ortak açıklamaları arasında benzerlik olduğu görülmektedir. İlköğretim programlarında olduğu gibi, *Yetkinlikler* ve *Bireysel Gelişim ve Öğretim Programı* bölümlerinde Türkçe algısı ile ilgili bir planlamaya rastlanmaktadır. Bulgulara göre, yetkinlikler arasındaki *Anadilde İletişim* yetkinliği ve temel dil becerilerinin kullanımı bakımından sahip olunacak yeterlilik düzeyi programlarda açıklanmaktadır. Bu açıklamalara göre ortaöğretim programları öğrencilere Türkçeyi farklı bağlamlarda yazılı ve sözlü olarak etkili biçimde kullanabilme yeterliliğini kazandırmalıdır. Bunun için lise düzeyindeki derslerin Türk dili ve edebiyatı öğretimi süreci ile ilişki içinde olması gerektiği anlaşılmaktadır. *Bireysel Gelişim* bölümdeki ortak açıklamalar arasında da fiziksel, bilişsel, sosyal açıdan bireyin gelişiminin bütünlük arz ettiğine değinilmektedir. Bireyin gelişim özellikleri arasındaki ilişkiye dil gelişimi örnek verilmektedir. Buradan hareketle insanın gelişim özelliklerinden biri olan dilin tüm derslerde dikkate alınmasının istenildiği açıktır. Ortaöğretim programlarına yönelik ortak amaçlar, perspektif, değerler, ölçme-değerlendirmeye dair ortak açıklamalar arasında Türkçenin kullanımına dair herhangi bir planlamanın yer almadığı görülmektedir.

Genel amaçlara dair bulgular

Tablo 8. Ortaöğretim programlarının genel amaçlarında Türkçe algısı

Program	Amaç
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	+ İslam dininin; kültürümüz, dilimiz, sanatımız, örf ve âdetlerimiz üzerindeki etkisini fark etmeleri, (s.8)
Tarih	-
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-
Coğrafya	-
Matematik	-
Fizik	-
Kimya	-
Biyoloji	-
Felsefe	-
Beden Eğitimi ve Spor	-
Görsel Sanatlar	-
Müzik	-
Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	-
Bilgisayar Bilimi	-

Ortaöğretim düzeyinde okutulan derslerin öğretim programlarının genel amaçları arasındaki Türkçenin yeri ve kullanımına dair tespitler Tablo 8’de gösterilmiştir:

Tablo 8’e göre, ortaöğretim düzeyine yönelik öğretim programlarında Türkçenin kullanımına ve dersle ilişkisine dair sadece Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programında bir genel amaç ifadesi yer almaktadır. Bunun dışında lise düzeyinde okutulan derslerin genel amaçları arasında *Türkçe, Türk dili, ana dili, dil* kavramlarını içeren bir planlama bulunmamaktadır. Bu kavramları içermese de dolaylı olarak Türkçe ve ana dili bilincine hizmet edecek bazı amaç ifadelerinin olduğu da tespit edilmiştir. Bunlar;

Tarih Dersi Öğretim Programı’nda (2018, s.11) “İnsanlık tarihi bağlamında Türk milletinin ve Türk kültürünün geçmişten bugüne serüvenini takip etmeleri ve anlamaları”,

İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı’nda (2018, s.12) “Atatürk’ün önderliğinde gerçekleştirilen Türk İnkılabı’nın anlamını ve önemini kavramaları”,

Biyoloji Dersi Öğretim Programı’nda (2018, s.11) “Araştıran, eleştirel düşünen, iş birliği yapan, etkili iletişim becerisine sahip, problem çözen, sorgulayan, üreten, hayat boyu bilim öğrenmeye istekli bireyler olmaları amaçlanmaktadır.”

Felsefe Dersi Öğretim Programı’nda (2018, s.13) “Felsefenin diğer disiplin alanlarıyla ilişkisini kavramaları; Tartışma kültürünü geliştirebilmeleri, Düşüncelerini ifade ederken kavramları doğru ve yerinde kullanabilmeleri, ifade ettiği düşüncelerin tutarlı ve temellendirilmiş olmasına özen göstermeleri amaçlanmaktadır.”

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda (2018, s.11) “Duygu, düşünce ve izlenimlerini özgün sanatsal tasarımlara dönüştürerek kendisini sanat yolu ile ifade etmesi”,

Müzik Dersi Öğretim Programı’nda (2018, s.13) “Müziğin diğer sanat dallarıyla ilişkisini kurarak estetik duygularını geliştirmeleri”,

Bilgisayar Bilimi Dersi Öğretim Programı’nda (2018, s.11) “Bilişim teknolojilerini etkili ve amacına uygun kullanmalarını” şeklinde geçen amaç ifadeleri millî kimlik ve kültürel değer, iletişim ve kendini ifade etme şekli olarak Türkçenin kullanımı ve dersle ilişkisine dair bir planlanma içermektedir.

Temel becerilere dair bulgular

Ortaöğretim düzeyi öğretim programlarının alana özgü becerileri arasındaki Türkçenin yeri ve kullanımına dair tespitler Tablo 9’a gösterilmiştir:

Tablo 9. Ortaöğretim Programlarının Alana Özgü Becerilerinde Türkçe Algısı

Program	Beceri
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-
Tarih	Tarihsel Kavrama Becerisi ... Öğrenciler; öykü, biyografi, otobiyografi ve benzeri metinleri anlamak için bu metinleri zihinlerinde canlandırarak okuma yeteneğini geliştirmelidir. (s.13)
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Tarihsel Kavrama Becerisi ... Öğrenciler; öykü, biyografi, otobiyografi ve benzeri metinleri anlamak için bu metinleri zihinlerinde canlandırarak okuma yeteneğini geliştirmelidir. (s.13)
Coğrafya	-
Matematik	-
Fizik	-
Kimya	-
Biyoloji	-
Felsefe	İfade ve Yazma Becerisi Felsefi Okuryazarlık (s.13)

Beden Eğitimi ve Spor	-	
Görsel Sanatlar	Görsel Okuryazarlık Medya Okuryazarlığı	Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin ... başkaları ile iletişimde Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanarak yapıcı diyaloglar kurması; ... (s.12)
Müzik	Müziği iletişim dili olarak kullanma (s.13)	
Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	-	
Bilgisayar Bilimi	Ana Dilde İletişim	Öğrenciler çevrimiçi ve çevrimdışı kullandıkları tüm platformlarda bilgi paylaşımında bulunurken kendilerini açık bir biçimde ifade ederler. Bu süreçte öğrencilerin Türkçeyi doğru ve etkili kullanma becerileri desteklenir. ...(s.12)

Tablo 9'a göre, ortaöğretim düzeyine yönelik programların alana özgü becerileri arasında Türkçe kavramı sadece Görsel Sanatlar ve Bilgisayar Bilimi programlarında yer bulmuştur. Tarih, İnkılap Tarihi, Felsefe ve Müzik programlarının alana özgü becerileri ve açıklamalarında Türkçe; okuma, kendi ifade yeteneği, iletişim, okuryazarlık yönleri ile dersle ilişkilendirilmiştir. Tarih ve İnkılap Tarihi programlarında kavrama yeteneğini geliştirmek için öğrencilerin okuma alışkanlığı; Felsefe programında kendini ifade etme ve okuryazarlık becerisi; Müzik programında iletişim ve Bilgisayar Bilimi programında çevrimiçi ve çevrimdışı medya ortamlarında dili doğru ve etkili kullanma açısından öğrencilere beceri kazandırılması hedeflenmiştir. Bu bulgu, lise düzeyindeki derslerde Fizik, Kimya, Biyoloji, Matematik, Sağlık ve Trafik Kültürü ve Beden Eğitimi derslerinde Türkçenin kullanımını destekleyecek bir alana özgü beceri planlamasının olmadığını göstermektedir.

Uygulamada dikkat edilecek esaslara/husurlara dair bulgular

Ortaöğretim düzeyi öğretim programlarının uygulanmasına dair hususlar arasındaki Türkçenin yeri ve kullanımına dair tespitler Tablo 10'da gösterilmiştir:

Tablo 10. Ortaöğretim Programlarının Uygulanmasına Dair Husurlarda Türkçe Algısı

Program	İlke-Açıklama
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Öğretim Program'ında yer alan, alana özgü kelime, kavram ve tamlamaların yazım ve telaffuzunda "TDK Yazım ve İmla Kılavuzu" esas alınır. (s.9)
Tarih	Tarih öğretmenleri öğrencilerin ünitelerle ilgili bilgi düzeylerini tespit ettikten sonra, konu içinde temel kavramların öğretimine ilişkin uygulamalara (kavram haritaları, kavram ağları, yapılandırılmış grid, sözlük hazırlama vb.) yer vermelidir. (s.17) Ders kitabında geçmişe dair belgelerin yanı sıra resim, şiir, roman, biyografi, hikâye, mit, efsane ve özlü sözlere yer verilmelidir. (s.19)
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Ders kitabında geçmişe dair belgelerin yanı sıra resim, şiir, roman, biyografi, hikâye ve özlü sözlere yer verilmelidir. Ünitelerle ilişkili görsellere, okuma parçalarına, bilimsel metinlere, etkinliklere ve özlü sözlere yer verilirken millî, manevî ve evrensel değerler göz önünde bulundurulmalıdır. (s.20)
Coğrafya	Öğretim programında yer alan konuların aktarılmasında diğer disiplinlerle ve günlük hayatla ilişkilendirilmesine imkân sağlayan etkinlik ve çalışmalara yer verilmelidir. (s.14)
Matematik	Öğretim materyalleri hazırlanırken zümre öğretmenleri ve diğer disiplinlerin öğretmenleriyle iş birliği yapılmalıdır. (s.12)
Fizik	... Öğretim materyalleri hazırlanırken zümre öğretmenleri ve diğer disiplinlerin öğretmenleriyle iş birliği yapılmalıdır. İlgili kazanımlarda Matematik, Kimya, Biyoloji, Müzik, Resim gibi branş öğretmenleri ile iş birliği yapılmalıdır. (s.12)
Kimya	-
Biyoloji	-
Felsefe	Felsefe dersinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi, tüm bu beceri ve kazanımların daha verimli bir şekilde sağlanabilmesi için dersin işlenişinde; Metin okuma ve anlama, Disiplinler arası ilişki kurma,... özen gösterilmelidir. (s.14)
Beden Eğitimi ve Spor	-

Görsel Sanatlar	Öğrencilerin sanatı seven; millî ve manevi değerleri, evrensel kültürel değerleri anlayabilen; kendi yetenekleri ve becerileri doğrultusunda çalışmalar yapan; özgün, özgür düşünen ve bu düşüncelerini çalışmalarına yansıtan davranışları kazanmalarına yönelik etkinliklere önem verilmelidir. (s.13)
Müzik	... Kazanımlar yeri geldikçe farklı kazanımlarla ilişkilendirme yapılarak tekrar verilebilir. Ayrıca aynı sınıf seviyesindeki diğer derslerle de uygun kazanımlarda disiplinler arası ilişkilendirmeler yapılmalıdır. (s.15)
Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	-
Bilgisayar Bilimi	-

Tablo 10'a göre, lise düzeyinde okutulan derslerden Kimya, Biyoloji, Beden Eğitimi, Sağlık Bilgisi ve Trafik ve Bilgisayar Bilimi dışındaki öğretim programlarının uygulanmasına dair hususlar arasında Türkçenin kullanımına hizmet edecek ilke ve açıklamalar bulunmaktadır. Bu ilke ve açıklamaların çoğu ders sürecine, bir kısmı ise ders kitabı hazırlanmasına yöneliktir. Bunlar arasında diğer ders / disiplinlerle ilişki kurma ilkesi başta olmak üzere, edebî metinlerden yararlanma, sözlük hazırlama, yazım kılavuzuna uyma ve kültürel değerleri anlama açısından Türk dili ve edebiyatı dersi ve Türkçenin kullanımı ile ilgili dersler arasında bir ilişkilendirme söz konusudur. Coğrafya, Matematik, Fizik, Felsefe, Müzik dersi programlarında diğer ders / disiplinlerle ilişki kurma bağlamında; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programında yazım kılavuzuna uygun kitap hazırlama; Tarih ve İnkılap Tarihi dersinde sözlük oluşturma ve edebî metinlerden yararlanma ile Görsel Sanatlar dersinde millî ve manevi değerlerin bilincinde sanatsal üretim yapma açısından Türkçenin kullanımına ve yerine dair bir planlamanın var olduğu anlaşılmaktadır.

Ünite ve kazanım açıklamalarına dair bulgular

Ortaöğretim düzeyi öğretim programlarının ünite-kazanım ve açıklamaları arasındaki Türkçenin yeri ve kullanımına dair tespitler Tablo 11'de gösterilmiştir:

Tablo 11. Ortaöğretim Programlarının Ünite-Kazanımlarında Türkçe Algısı

Program	Kazanım	Açıklama
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	9.5.2. İslam medeniyetinin, dünyanın farklı bölgelerindeki etkilerini fark eder.	Ünitede konuların özelliğine göre başta ayet ve hadisler olmak üzere, sözlü ve yazılı edebiyatımızdan (hikâye, şiir, beyit gibi) düzeye uygun metinlerden yararlanır. (s.15,16,17,18,20 vd.) <i>İslam medeniyetine değer katan ana dillere (Türkçe, Arapça, Farsça) değinilir. (s.19)</i>
Tarih	10.1.1. Türklerin Anadolu'ya yerleşmeye başlaması ile Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılışı arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir. 10.4.3. Osmanlı coğrafyasında sözlü ve yazılı kültürün toplum hayatına etkilerini analiz eder. 9.6.3. Karahanlı ve Gazneli örneklerinden hareketle İslamiyet'in kabulünün Türk devlet yapısında ve toplumsal hayatta meydana getirdiği değişimleri analiz eder.	<i>Başlıca siyasi gelişmeler olarak ...Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçeyi resmî dil ilan etmesi (1277)... (s.29)</i> <i>a) Sözlü halk kültürü ile saray çevresi ve belirli şehirlerde oluşan kitabî kültür ana hatlarıyla ele alınır.</i> <i>c) Şair sultanların eserlerinden örneklere (orijinali ve günümüz Türkçesi ile) yer verilir..(s.32)</i> <i>Dönemin yazılı eserleri "Kutadgu Bilig", "Divânü Lûgati't-Türk", "Atabetü'l-Hakayık" ve "Divân-ı Hikmet"e kısaca değinilir. (s.28)</i>
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	3.4. Eğitim ve kültür alanında yapılan inkılapları ve gelişmeleri kavrar.	<i>a) Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Harf İnkılabı, Millet Mektepleri, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu ele alınır. (s.25)</i>

	3.8. Atatürk ilke ve inkılaplarını oluşturan temel esasları Atatürkçü düşünce sistemi açısından analiz eder.	<i>Millî tarih bilinci, vatan ve millet sevgisi, millî dil, ...</i> (s.26)
Coğrafya	10.1.2. Jeolojik zamanların özelliklerini tektonik olaylarla ilişkilendirerek açıklar.	<i>a) Jeolojik zamanların adlandırılması Türkçe olarak da yapılır. (s.21)</i>
Matematik	-	
Fizik	-	
Kimya	-	
Biyoloji	-	
Felsefe	10.2.2. Düşünme ve akıl yürütmede dili doğru kullanmanın önemini açıklar.	<i>a) Dilin ifade etme ve kavramlaştırma işlevi üzerinde durulur. b) Kavramları yanlış kullanmanın, anlamı nasıl değiştirdiğine ilişkin günlük hayattan örnekler verilmesi sağlanır. (s.19)</i>
Beden Eğitimi ve Spor	-	
Görsel Sanatlar	11.1.2.3. Modern sanat akımlarının temsilcilerini tanıır.	<i>b) Türk Dili ve Edebiyatı Dersi ile ilişkilendirilir. (s.22)</i>
Müzik	9.A.1. Sesi tekniğine uygun olarak kullanır. (s.18) 9.D.1. 17. yüzyıla kadar Türk müziği tarihinin genel özelliklerini açıklar. 11.A.4. Dinlediği Türk halk müziği ozanlarının ve âşıklarının eserlerini tanıır. 11.D.2. Ozanların ve âşıkların Türk Halk müziğine katkılarını açıklar.	<i>a) Türk halk müziği ozanlarının ve âşıklarının eserleri dinletilir. Bu eserlerin özellikleri (yöresi, usulü, makamı, hikâyesi) vurgulanır. (s.26) b) Yunus Emre, Farabi, ... Âşık Paşa, Abdal Musa, Kaygusuz Abdal, Koroğlu, Kul Himmet, Hatayi gibi tarihsel kişiliklerin Türk müzik tarihindeki yeri ve önemi üzerinde durulur. (s.19) a) Ozanlık, âşıklık geleneğinin kültürümüzde ve sanatımızdaki yeri ve önemi üzerinde durulur.</i>
Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	2.1.2. Trafik ortamında etkili iletişimin önemini açıklar.	<i>c. Beden dili ve konuşma üslubunun trafik ortamındaki önemi üzerinde durulur. (s.20)</i>
Bilgisayar Bilimi	-	

Tablo 11’de görüldüğü üzere, ortaöğretim düzeyi öğretim programlarında Türkçe ve ana dili kavramını içeren bir kazanım bulunmamaktadır. Bununla birlikte Türkçenin kullanımı ve Türk edebiyatı eserlerinden yararlanarak öğrencilerin dil ve kültür bilinciyle dersin kazanımlarına ulaşmasını hedefleyen çeşitli kazanım ve açıklamalarının olduğu da tespit edilmiştir. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük programında Atatürk’ün eğitim ve kültür inkılapları arasında millî dil, Harf İnkılabı ve Türk Dil Kurumuna; Tarih dersi programında Karamanoğlu Mehmet Bey’in 1277 yılında Türkçeyi resmî dil ilan etmesine ve dönemin Türkçe eserlerine; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programında Türkçenin İslam medeniyetine değer katan bir dil olarak görülmesine; Müzik programında ise Türkçe şiir terennüm etmiş âşık ve ozanların eserlerinin incelenmesine dair kazanım açıklamalarının olması dikkat çekmektedir. Ayrıca Coğrafya programında terimlerin Türkçelerinin kullanımına, Felsefe programında dili bir ifade aracı olarak etkili kullanmaya ve Görsel Sanatlar dersinde Türk Dili ve Edebiyatı dersi ile ilişkilendirme yapmaya dair kazanım açıklamaları yer almıştır. Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü programının kazanım açıklamalarında ise, günlük yaşamın gereklerine uygun biçimde beden dili ve konuşma üslubuna temas edilmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

İlk ve ortaöğretim programlarındaki Türkçe algısıyla ilgili unsurları tespit etmeyi ve disiplinler arası bağlamında değerlendirmeyi amaçlayan araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

İlkokul ve ortaokullara yönelik öğretim programlarının ortak açıklamalar kısmında *Yetkinlikler ve Bireysel Gelişim* başlıkları altında Türkçenin kullanımına ve önemine yönelik bir bilgilendirme ve planlamanın yer aldığı tespit edilmiştir. Türkçenin kullanımı ile ilgili ilköğretim öğrencilerinin kazanması beklenen yetkinliklerden biri olarak *Anadilde İletişim* yeterliliği açıklanmıştır. Bireysel Gelişim başlığında ise *dil gelişiminin* bireyin diğer gelişim özellikleriyle olan ilişkisine değinilmiştir. Aynı şekilde liselere yönelik öğretim programlarında da ortak açıklamalar kısmında bu iki başlık altında benzer bir bilgilendirmenin olduğu görülmüştür. Bunların dışında ilk ve ortaöğretim programlarında yer alan ortak amaçlar, perspektif, değerler ve ölçme-değerlendirmeye dair açıklamalar arasında konuyla ilgili bir tespite ulaşılamamıştır. Bu sonuç, Türkçe algısına yönelik ortak açıklamalar bakımından ilköğretim ile ortaöğretim programları arasında benzerlik olduğunu göstermektedir. Türkçe Programı (2019, s.4) ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'nda (2018, s.6) benzer şekilde Anadilde İletişim yetkinliğinin ve dil gelişiminin etkisinin açıklanması ilk ve ortaöğretim düzeyinde ortak bir anlayışının uygulamaya yansıdığına işaretidir. Diğer taraftan *Anadilde İletişim* yetkinliği Türkiye Yeterlikler Çerçevesi (TYÇ) kapsamında programlarda yer almıştır. TYÇ, "İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim dâhil, genel ve mesleki eğitim ve öğretim programları ile diğer öğrenme ortamlarında kazanılan tüm yeterlilik esaslarını tanımlayan, Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu olacak şekilde tasarlanan ülkemizin ulusal yeterlilik çerçevesidir." (Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2018). Bu bakımdan ilk ve ortaöğretim programlarında bahsedilen yetkinliğin yer alması ulusal bir politikanın uygulamaya yansıdığına göstermektedir.

İlkokul ve ortaokul öğretim programlarının özel amaçları arasında Türkçenin kullanımı ve önemine dair bir özel amaç planlamadığı tespit edilmiştir. Ancak Türkçe ve ana dili bilincine hizmet edecek bazı özel amaç ifadelerinin ilköğretim programlarında yer aldığı da görülmüştür. Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Beden Eğitimi ve Spor, Beden Eğitimi ve Oyun, Görsel Sanatlar, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Müzik dersi öğretim programlarında millî ve kültürel değer, iletişim ve kendini ifade etme şekli olarak Türkçenin kullanımına yönelik amaçların bulunduğu belirlenmiştir. Ortaöğretim programlarında ise, sadece Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programında İslam dininin dilimiz üzerine etkisini fark etmeyle ilgili bir amaç ifadesinin yer aldığı görülmüştür. Bununla birlikte Tarih, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Biyoloji, Felsefe, Görsel Sanatlar, Müzik ve Bilgisayar Bilimi dersi programlarında ise millî kimlik ve kültürel değer, iletişim ve kendini ifade etme şekli olarak Türkçenin kullanımı ve dersle ilişkisine dair çeşitli amaçlara rastlanmıştır. Bu sonuç, ilkokula ve yazma ve Türkçe öğretimi dönemini içeren ilkokul ve ortaokul düzeyinde okutulan dersler için Türkçeye yönelik özel amaç belirlenmediğini, ortaöğretim düzeyinde ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi dışında bu durumun devam ettiğini göstermektedir. Kanatlı ve Çekici'ye (2013) göre, Türkçe bir beceri dersi olmasından dolayı disiplinler arası eğitime elverişlidir. Şahbaz ve Çekici (2012) de çalışmasında, Türkçe eğitimi alanının disiplinler arası niteliğini irdelemiştir. Tema ve metin odaklı gerçekleşen Türkçe öğretimi, amaçladığı beceriler açısından diğer disiplinlerle bağ kurulabilecek özelliktedir. Ancak ilk ve ortaöğretim programlarının amaçları Türkçe ile disiplinler arası bağ kurmak için yeterli değildir.

İlkokul ve ortaokul öğretim programlarının temel / alana özgü becerileri arasında Türkçe kavramının sadece Sosyal Bilgiler dersi programında geçtiği tespit edilmiştir. Hayat Bilgisi, Müzik, Görsel Sanatlar, Fen Bilimleri programlarında ise dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek beceriler mevcuttur. Bu sonuç, 2005 sonrasında öğretim programlarının yeni ve farklı özellikleri arasında kabul edilen temel / ortak becerilerin değişikliğe uğradığını göstermektedir. Zira 2005 yılından sonra ilköğretim programlarında *Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma* ortak bir beceri olarak görülmekte idi. Ortaöğretim programlarında ise, Görsel Sanatlar ve Bilgisayar Bilimi programlarının alana özgü becerileri arasında Türkçe kavramının geçtiği görülmüştür. Tarih, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Felsefe ve Müzik programlarında okuma, kendini ifade gücü, iletişim, okuryazarlık açısından Türkçenin kullanımına hizmet eden beceriler yer almaktadır. Ayrıca Fizik, Kimya, Biyoloji, Matematik, Sağlık ve Trafik Kültürü ve Beden Eğitimi derslerinde Türkçenin kullanımını destekleyecek bir beceri planlanmamıştır. Vogl (2009) eğitim, okul ve

programlarda okuma, yazma ve aritmetiğin gerekli olduğunu ancak yaşam başarısı için yeterli olmadığını belirtmektedir. Bu nedenle eğitim sistemleri öğrencilere yaratıcılık, problem çözme, liderlik, motivasyon, iş birliği ve etkili iletişim gibi becerileri kazandırmaya uygun biçimde düzenlenmelidir. Bu anlayışın 2005 sonrasında öğretim programlarında hâkim olduğu söylenebilir. Ancak uygulamada olan ilk ve ortaöğretim programlarda iletişimin temel aracı olarak Türkçenin kullanımına dair beceri planlamasının kısmen yapıldığı görülmektedir.

Hayat Bilgisi ve Trafik Güvenliği dersleri dışındaki tüm ilköğretim programlarında uygulama ilkeleri arasında Türkçenin kullanımına yönelik açıklamalara yer verilmiştir. Genellikle diğer derslerle ilişki kurma ilkesi uygulamada esas kabul edilmiştir. Dolayısıyla ilişki ve bağ kurulacak derslerden biri Türkçedir. Diğer derslerle ilişki kurma ilkesi dışında ders kitabı hazırlanmasında yazım kılavuzuna uyma, edebî ürünleri okutma, millî bir değer ve iletişim aracı olarak Türkçeyi doğru ve etkili kullanma da ilköğretim programlarının uygulanmasında esas alınmıştır. Bu bakımdan programların uygulanmasında Türkçe algısının kendine yer bulabileceği söylenebilir. Ancak diğer derslerle ilişki kurmaya dair açık bir ilke ve açıklamanın yer olmadığı programların olması ve bazı programlarda da sadece iletişim kurma açısından derslerde dilin kullanımının önemsenmesi bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Lise düzeyinde ise Kimya, Biyoloji, Beden Eğitimi, Sağlık Bilgisi ve Trafik ve Bilgisayar Bilimi dışındaki tüm öğretim programlarında uygulama ilkeleri arasında Türkçenin kullanımına hizmet edecek açıklamalara yer verilmiştir. Kanatlı ve Çekici'ye (2013) göre de Türkçe ile Sosyal Bilgiler, İnkılap Tarihi, Fen ve Teknoloji, Müzik, Görsel Sanatlar, Bilişim Teknolojileri ve Beden Eğitimi dersleri arasında çeşitli açılardan disiplinler arası ilişki kurulabilmektedir. İlköğretim düzeyinde olduğu gibi diğer ders / disiplinlerle ilişki kurma başta gelen uygulama ilkesidir. Bu uygulama ilkesi Coğrafya, Matematik, Fizik, Felsefe, Müzik programlarında yer almıştır. Bu sonuç, yazım kılavuzunun ders kitabı hazırlanmasında dikkate alınması, sözlük oluşturma ve edebî metinlerden yararlanma dışında lise programlarında Türkçe ve Türk edebiyatına öğrencileri doğrudan yönlendirecek bir uygulama esasının olmadığını da göstermektedir.

İlkokul ve ortaokul öğretim programlarında Türkçe kavramını içeren bir kazanımın yer almadığı tespit edilmiştir. Ancak Sosyal Bilgiler programında öğrenme alanı açıklamalarında Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma; Görsel Sanatlar programında ise Türkçe dersi Yazma öğrenme alanından yararlanmaya işaret edilmiştir. Ayrıca İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük programında Harf İnkılabı, Millet Mektepleri ve Türk Dil Kurumunun kuruluşuna temas edilmiştir. Bu inkılap ve atılımlar Cumhuriyet Döneminde Türkçenin öğretimini ve dil bilimsel açıdan araştırılmasını desteklemiştir. Bunların dışında Sosyal Bilgiler, Müzik, Hayat Bilgisi, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar ile Bilişim Teknolojileri ve Yazılım programlarında Türkçenin kullanımına ve dersin hedefleri doğrultusunda ilişki kurulmasına dair kazanım ve açıklamalar mevcuttur. Bu sonuç, ilköğretim programlarının kazanımları arasında doğrudan Türkçenin kullanımına yönelik bir kazanım planlamasının yer almadığını, sosyal alanda ve medyada kendini ifade etme ve iletişim kurma açısından Türkçeye yönelik bir algının var olduğunu göstermektedir. Sosyal Bilgiler programında dilin kültürel işlevi; Hayat Bilgisi, Din Kültürü, İnsan Hakları programlarında günlük iletişimde dilin kullanımı; Müzik ve Görsel Sanatlar programlarında dil ile zihinde oluşan düşüncelerin ses ve görsellerle anlatımı; Sosyal Bilgiler ve Bilişim Teknolojileri programlarında ise medya ve bilişim teknolojilerinde iletişim kurarken dilin etkili kullanımıyla ilgili kazanım ve açıklamaların olması bunu kanıtlamaktadır. Buna karşın Yıldırım'a (1996) göre, ilkokul ve ortaokul düzeyi öğrenciler disiplinler arası öğrenmeye daha yatkındır. Ancak ilkokul ve ortaokul programlarındaki durum bu görüşü desteklememektedir. Ortaöğretim programlarında da Türkçe ve ana dili kavramını içeren bir kazanımın bulunmadığı görülmüştür. Bunun yanında Türkçe, millî dil, Türk edebiyatı, Harf İnkılabı, Türk Dil Kurumu ve Türkçenin şaheseri olan eserlere ve şahsiyetlere değinen kazanım açıklamalarının olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte Türkçenin kullanımı ve Türk edebiyatı eserlerinden yararlanarak öğrencilerin dil ve kültür bilinciyle dersin kazanımlarına ulaşmasını hedefleyen çeşitli kazanım ve açıklamalarına da rastlanmıştır. Öğrencilerin kazanımlara ulaşması için programlarda belirlenen içeriğin

uygulamaya aktarıldığı etkinliklerin iyi hazırlanması, disiplinler arası niteliklere sahip olması gereklidir. Ancak ilk ve ortaöğretim dersleri ile Türkçe ve edebiyat alanını ilişkilendiren kazanım planlamasının olmaması disiplinler arası eğitim anlayışına dair farkındalığın yerleşmediğinin ve Türkçenin kültürel işlevi ile birlikte öğrenme başarısındaki yerinin net olarak belirlenmediğinin işaretidir. Şimşek'in (2018) Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler arasında disiplinler arasıyla ilgili yeterli olmadığına yönelik tespitleri bunu desteklemektedir.

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük programında Atatürk'ün eğitim ve kültür inkılapları arasında millî dil, Harf İnkılabı ve Türk Dil Kurumuna; Tarih dersi programında Karamanoğlu Mehmet Bey'in 1277 yılında Türkçeyi resmî dil ilan etmesine ve dönemin Türkçe eserlerine dair kazanım açıklamaları mevcuttur. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programındaki açıklamaya göre, Türkçe İslam medeniyetine değer katan bir dil olarak görülmektedir. Müzik programındaki Türkçe şiir terennüm etmiş âşık ve ozanların eserlerinin incelenmesine dair kazanım açıklamaları dikkat çekicidir. Bu sonuç, ortaöğretim düzeyinde okutulan fen bilimleri ve bilgisayar alanına yönelik derslerde Türkçenin kullanımı ve dil bilincine hizmet edecek kazanım ve açıklamalarının olmadığını göstermektedir. Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji ve Bilgisayar derslerinde Türkçenin kullanımı ile ilgili bir kazanım planlamasının olmaması, dilin öğrenme ve iletişim sürecindeki hatta medya ortamındaki etkisinin yeterince fark edilemediği şeklinde yorumlanabilir. Türkçenin ve Türk edebiyatının tarihî gelişimine uygun olarak Tarih, İnkılap Tarihi, Müzik ve Din Kültürü programlarında dil ile bağlantı kurulması öğrencilerin ilgili dersin kazanımlarını çok yönlü irdelemesini ve gerçek yaşamla bağdaştırarak kavramasını kolaylaştıracaktır. Şimşek'in (2018) çalışmasında ulaşılan sonuçlar, disiplinler arası anlayışın derslerde çoğunlukla öğretmenlerin istek ve tercihlerine bırakıldığını göstermektedir. Bu sonuç, ilk ve ortaöğretim programları ile Türkçe arasındaki disiplinler arası bağın zayıflığına ve kısmen yer aldığına dair araştırmada ulaşılan tespitlerle örtüşmektedir. Disiplinler arası eğitim anlayışı eş zamanlı olarak derse yönelik tutum ve ders başarısı üzerinde olumlu etkilere sahiptir (Alp, 2010; Aksoy, 2011; Arslantaş, 2013; Özçelik ve Semerci, 2016; Öztürk, 2019; Turna, 2019). Araştırmada ulaşılan sonuçlar, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki dersler ile Türkçe arasında kurulacak disiplinler arası ilişkinin üstünlüklerinden yeterince yararlanılmadığına işaret etmektedir. Turna ve Bolat'a (2015) göre, bu durumun sebepleri arasında Türkiye'deki eğitim programlarının ağır olması, öğretmenlerin disiplinler arası yeterli bilgiye sahip olmaması, okullardaki zümreler arasında yeterince iletişim kurulmaması bulunmaktadır.

Sonuç itibarıyla, ilk ve ortaöğretim programlarının ortak açıklamalar kısmında *Anadilde İletişim* yetkinliği ve dil gelişimi bağlamında Türkçenin kullanımına ve önemine yönelik bir bilgilendirmenin yapıldığı tespit edilmiştir. İlköğretim programlarının özel amaçları arasında Türkçenin kullanımı ve önemine dair bir özel amaç bulunmadığı, buna karşın ortaöğretim düzeyinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde İslam dininin dilimiz üzerindeki etkisini fark etmeye dair bir hedefin olduğu belirlenmiştir. İlköğretim düzeyinde Sosyal Bilgiler, ortaöğretim düzeyinde ise Görsel Sanatlar ve Bilgisayar Bilimi programlarının alana özgü becerileri arasında Türkçe kavramının yer bulduğu görülmüştür. İlköğretim düzeyinde Hayat Bilgisi ve Trafik Güvenliği, ortaöğretim düzeyinde ise Kimya, Biyoloji, Beden Eğitimi, Sağlık Bilgisi, Trafik ve Bilgisayar Bilimi dışındaki programlarda Türkçenin kullanımına yönelik genellikle diğer ders / disiplinlerle ilişki kurma şeklinde uygulama ilke ve esasları açıklanmıştır. Hem ilköğretim hem de ortaöğretim programlarında Türkçe kavramını içeren bir kazanım bulunmamaktadır. Ancak kültürel değer, iletişim ve medya açısından dilin kullanımıyla ilişkili olan ve Türkçe, millî dil, Türk edebiyatı, Harf İnkılabı, Türk Dil Kurumu, edebî eserler ve şahsiyetlere değinen kazanım açıklamalarına rastlanmıştır.

Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçlardan yola çıkarak aşağıdaki öneriler sunulabilir:
İlk ve ortaöğretim programlarının;

1. Genel ve özel amaçları arasında Türkçe bilinci ve algısına hizmet edecek bir amaç ifadesi bulunmamaktadır. Bu nedenle programların hem ortak hem de özel / genel amaçları arasında Türkçenin kullanımı ve önemine dair bir amaca yer verilebilir.
2. Uygulama esasları arasında ders sürecinde Türkçenin kullanımına, Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı dersine öğretmenleri yönlendirecek açık ilke ve kurallar belirlenebilir.
3. *Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma* becerisi tüm ilk ve ortaöğretim programlarına konulabilir. Ayrıca bu becerilerin ders sürecindeki yerine dair hususlara değinilmelidir.
4. Öğrenme alanı ve ünitelere uygun olarak Türkçenin kullanımı, dil bilinci ve Türk edebiyatından yararlanma açısından dersin amaçlarına hizmet edecek kazanımlara yer verilmelidir.
5. Programlarda yer alan iletişim ile ilgili amaç, beceri, kazanım ve diğer açıklamaların Türkçenin kuralları ile ilişkilendirilmesi; sözlü ve yazılı iletişimde Türkçenin dil bilgisi kurallarına uygun ve doğru söz varlığı unsurlarıyla kullanılmasına fayda sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Akgün, S. (2008). *Fen bilgisi öğretiminde laboratuvar kullanımının öğrencilerin başarılarına disiplinlerarası etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi.
- Aksoy, O. (2011). *İlköğretim 6. sınıf İngilizce ile fen ve teknoloji programlarına yönelik disiplinlerarası uygulama sonuçları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.
- Alp, E. (2010). *Disiplinlerarası öğretim yaklaşımının öğrencilerin olasılık konusundaki akademik başarılarına ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Altuğ, T. (2001). *Dile gelen felsefe*. İstanbul: YKY
- Angın Savaş, R. (2010). *Disiplinlerarası sanat etkileşiminin seramik sanat ve eğitime etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Arslantaş, S. (2013). *İlköğretim 4. sınıf görsel sanatlar dersinde disiplinlerarası yaklaşıma göre yapılan öğretimin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına etkisi*. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi* 2 (2013), 1-13.
- Aybek, B. (2001). Disiplinlerarası (bütünleştirilmiş) öğretim yaklaşımı. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (3), 1-7
- Aydın, G. ve Balım, A. G. (2005). Yapılandırmacı yaklaşıma göre modellendirilmiş disiplinlerarası uygulama: enerji konularının öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 145-166.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö.A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çimen, S. (2002). *Lise ekoloji konularının disiplinlerarası öğrenci merkezli öğretimin başarıdaki rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- İşler, A.Ş. (2004). Sanat eğitiminde disiplinlerarası-tematik yaklaşım. *Millî Eğitim Dergisi*, 163, 43-54.
- Kanatlı F. ve Çekici Y.E. (2013). Türkçe öğretiminde disiplinlerarası olanaklar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 223-234.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Konukaldı, I. (2012). *İlköğretim fen ve teknoloji eğitiminde disiplinler arası tematik öğrenme yaklaşımının öğrencilerin öğrenme ürünleri üzerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Maden, S. ve Maden, A. (2018). Türkçe öğretmeni adaylarının elektronik sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlıkları. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 377-396.
- Merriam, S. (1998). *Qualitative research and case study applications in education. Revised and expanded from case study research in education*. USA: JB Printing.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2006). *Türkçe dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB.
- MEB (2005). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5.sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- MEB (2011). *Ortaöğretim Türk edebiyatı dersi 9, 10, 11 ve 12. sınıflar öğretim programı*. Ankara: MEB.

- MEB (2018). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programı (9, 10, 11 ve 12. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu. Türkiye yeterlilikler çerçevesinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik yürürlüğe girdi. <https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/haberler/102-tuerkiye-yeterlilikle-cercevesi-dairesi-bakanl/2171-tuerkiye-yeterlilikler-cercevesinin-uygulanmasna-likin-usul-ve-esaslar-hakknda-yoenetmelik-yueruerluee-girdi> (Erişim Tarihi: 26.02.2021)
- Özay Köse, E. (2016). Disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ve biyoloji öğretmenliği programlarının incelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13-2, (25), 17-26.
- Özçelik, C. ve Semerci, N. (2016). Disiplinler arası öğretim yaklaşımına dayalı hazırlanan öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin geometrik cisimlerin hacimleri konusundaki akademik başarılarına etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2), 141-150.
- Özdemir, A. (2014). *Temel sanat eğitiminde disiplinlerarası yaklaşıma dayalı (müzik destekli) uygulamanın öğrenci başarı düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Özkök, A. (2005). Disiplinler arası yaklaşıma dayalı yaratıcı problem çözme öğretim programının yaratıcı problem çözme becerisine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (28), 159-167.
- Öztürk, H.İ. (2019). *Disiplinlerarası yaklaşım temelli geliştirilen öğretim programı tasarımının fen eğitiminde eleştirel düşünme becerilerine, sorgulayıcı öğrenme becerileri algısına, derse yönelik tutumlarına ve akademik başarılarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Steiner, G. (2003). *Heidegger* (Çev. S. Sahra). Ankara: Hece Yayınları.
- Şahbaz, N. K. ve Çekici, Y. E. (2012). Disiplinler arası bir disiplin olarak Türkçe eğitimi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7(3), 2367-2382.
- Şimşek, Ş. (2018). Türkçe dersi çalışma kitaplarındaki etkinliklerde disiplinler arasılık. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 6(3), 473-480.
- Turna, Ö. (2019). *Disiplinlerarası yaklaşım ile hazırlanan müzik fiziği eğitiminin müzik öğretmen adaylarının başarı ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Turna, Ö. ve Bolat, M. (2015). Eğitimde disiplinlerarası yaklaşımın kullanıldığı tezlerin analizi. *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 35-55.
- Üstüner, Ö. (2007). *Disiplinler arası sanat ve sanat eğitimine etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Vogl, H. (2009). *Some trends on school education in Europe*. <https://www.slideshare.net/heiko.vogl/some-trends-on-school-education-in-europe> (adresinden Erişim Tarihi: 27.02.2021)
- Yarımca, Ö. (2011). Disiplinler arası yaklaşıma dayalı bir durum çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, 25, 1-22.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23 (112), 7-17.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- <https://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7>
<https://mufredat.meb.gov.tr/>